

פתיחה

בפרשת השבוע קוראים על מותם של בני אהרן, נדב ואביהוא. מפשט הפסוקים משמע, שנדב ואביהוא מתו בגלל שהקריבו אש זרה, אך בחז"ל ובמפרשים הוצעו לפחות שישה הסברים אחרים למותם. מדברי הגמרא במסכת יומא (פז ע"א) משמע, שהם כלל לא מתו בגלל חטא מסויים שעשו.

מדוע אם הם בכל זאת נהרגו? מדברי **התוספות יום הכיפורים** (ד"ה כמה) עולה, שהם מתו בגלל חטאו של אהרן, שבאמת מעיקר הדין כל ארבעת הבנים היו חייבים במיתה, אך בגלל שאר זכויותיו של אהרן לא מתו אלעזר ואיתמר, ובלשון הגמרא: "אשריהם לצדיקים, לא דיין שהן זוכין אלא שמזכין לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות. שכמה בנים היו לו לאהרן שהיו ראויין להישרף כנדב ואביהוא, שנאמר 'הנותרים' אלא שעמד להם זכות אביהם."

בעקבות המוות של נדב ואביהוא נעסוק השבוע בשאלה, האם כאשר בני האדם יקומו בתחיית המתים הם יהיו חייבים במצוות, או שלעתיד לבוא המצוות יתבטלו.

קבורה עם כלאיים

הגמרא במסכת נדה (סא ע"ב) מביאה מחלוקת בין האמוראים, האם מותר לקבור מתים עם תכריכים שעשויים מכלאיים. לדעת רב יוסף ורבי יוחנן מותר, ואילו לדעת רבי ינאי מותר להספיד את המת עם כלאיים, אבל לקבור עם כלאיים - אסור. כפי שמבארת הגמרא, מחלוקתם תלויה בשאלה האם מצוות בטלות לעתיד לבוא. לדעת רבי יוחנן מצוות בטלות לעתיד לבוא, לכן גם מותר לקבור את המת עם כלאיים. לדעת רבי ינאי הם לא בטלות, לכן מותר רק להספיד, אבל לא לקבור, ובלשון הגמרא: "תנו רבנן בגד שיש כלאים עושה ממנו תכריכין למת. אמר רב יוסף: זאת אומרת - מצוות בטלות לעתיד לבוא. אמר לו אביי והא אמר ר' ינאי לא שנו אלא לסופדו, אבל לקבורו אסור! אמר לו: לאו איתמר עלה (וכי לא נאמר), אמר ר' יוחנן אפילו לקבורו? ור' יוחנן לשיטתו, דאמר ר' יוחנן: מה כוונת הפסוק 'במתים חפשי', כיוון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות."

מחלוקת הראשונים

מה הגמרא מתכוונת כאשר היא אומרת שהמצוות בטלות 'לעתיד לבוא'? מתי הם יתבטלו? נחלקו בכך הראשונים: א. כפי שנראה בהמשך, הפירוש הפשוט בסוגיה הוא פירושם של **התוספות** (ד"ה אמר), **הרמב"ן** (דברים ל, ו) ו**הריטב"א** (ד"ה אבל). לשיטתם, כאשר הגמרא אומרת שהמצוות בטלות לעתיד לבוא, היא מתכוונת לשלב שאחרי תחיית המתים, שבזמן הזה לא יקיימו מצוות לדעת רבי יוחנן, ואילו לדעת רבי ינאי יקיימו.

ב. הפירוש הקשה בסוגיה הוא פירושם של **הרשב"א** (ד"ה זאת), שבדרכו הלכו גם **המאירי** (ד"ה בגד) ו**הר"ן** (ד"ה זאת). לשיטתם וודאי כאשר יקומו המתים בתחיית המתים הם יקיימו מצוות (ושלא כריטב"א שראינו שטען שזו המחלוקת). לשיטתם כאשר הגמרא אומרת שמצוות בטלות לעתיד לבוא לדעת רבי יוחנן, היא מתכוונת לזמן בו האדם מת, שבו הוא פטור מהמצוות.

1. פירוש הריטב"א

לפי פירוש **הריטב"א**, שלעתיד לבוא הכוונה לאחר תחיית המתים הסוגיה מתפרשת בקלות. לדעת רבי יוחנן לא יקיימו מצוות אחרי תחיית המתים, לכן אין בעיה לקבור את המת עם תכריכים שעשויים מכלאיים, כי גם אם המתים יקומו עם הבגדים שקברו אותם כפי שאומרת הגמרא בכתובות (קיא ע"א), הם לא יעברו על איסור לבישת כלאיים, כי לא מקיימים מצוות לעתיד לבוא.

לדעת רבי ינאי לעומת זאת אפשר להספיד את המת עם כלאיים, כי מתים פטורים מהמצוות כפי שנפסק בגמרא במסכת שבת (ל ע"א). לעומת זאת לקבור אותו עם בגד שיש בו כלאיים אסור, מכיוון שכאשר הוא יקום בתחיית המתים עם בגד שעשוי מכלאיים, הוא יעבור על איסור לבישת כלאיים, ובלשון הריטב"א:

"והא דאמרין מצוות בטלות לעתיד לבוא, פירשו הראשונים לעתיד לבוא לזמן תחיית המתים, וזהו שאמרו כן מצוות בטלות לעתיד לבוא שאלמלא כן היאך עושין להם תכריכין של כלאים? והא אמרין בכתובות (קיא ע"ב) מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות בלבושם עומדים, ונמצאו לובשים כלאיים באותה שעה! אלא ודאי מצוות בטלות לעתיד לבוא."

הקשיים בשיטתו

למרות שפירוש הריטב"א מסתדר טוב בלשון הגמרא, יש על שיטתו קשיים ממספר גמרות אחרות:

א. הרשב"א הקשה על שיטתו מהגמרא בסנהדרין (צב ע"ב). הגמרא מספרת, שרבי יהודה הוא צאצא של אחד מהמתים שהחיה יחזקאל הנביא ב'חזון העצמות היבשות', והוא גם מניח את התפילין שהניח אותו מת שקם לתחייה. מוכח מדברי הגמרא, שגם כאשר יקומו המתים מקבריהם הם יקיימו מצוות, ולכן אותו הרוג שקם לתחייה הניח תפילין (שאותם הניח לבסוף ר' יהודה).

כיצד יישב הריטב"א את הקושיה? התירוץ הוא פשוט וכבר מביא אותו הריטב"א בעצמו. כאשר הריטב"א פסק שלא יקיימו מצוות אחרי תחיית המתים, הכוונה לזמן בו כל המתים יקומו לתחייה, זמן קבלת השכר והעונש. אמנם יחזקאל החיה את המתים, אבל זה היה תחייה זמנית למספר מצומצם של מתים, ואין להוכיח ממקרה זה לתחיית המתים העתידית.

ב. קושיה נוספת עולה מדברי הירושלמי (מגילה א, ה) המביא בשם ר' יוחנן, שבניגוד לספרי הנביאים והכתובים שיתבטלו לעתיד לבוא, כי בעקבות כבוד ה' שיתגלה בעולם לא יהיה עוד צורך בדברי הנבואות והתוכחה (קרבן העדה) - חמישה חומשי תורה לא עתידים להתבטל, מכיוון שהמצוות לא עתידות להתבטל. מוכח, שהמצוות אף פעם לא יתבטלו!

תירוץ ראשון: יש מחלוקת בין הבבלי לירושלמי בדעת ר' יוחנן, האם מצוות בטילות לעתיד לבוא. לדעת הירושלמי המצוות לא יתבטלו, ואילו לדעת הבבלי המצוות יתבטלו. כאשר יש מחלוקת בין הבבלי לירושלמי - הלכה כדברי הבבלי (יד מלאכי כללי המצוות).

תירוץ שני: אפשר לתרץ על פי דברי הריטב"א בתענית (ל ע"ב ד"ה כל), שיש לחלק את זמן תחיית המתים לשתיים, 'ימות המשיח'

'ולעיתיד לבוא'. בימות המשיח אמנם יבנה בית המקדש וכבוד ה' יתגלה בעולם, אך עדיין המתים לא יקומו לתחייה. לכן לא יצטרכו את ספרי הנבואות, אך עדיין יקיימו את חמשת חומשי תורה, ועל כך מדבר הירושלמי. לעומת זאת לעתיד לבוא, כאשר יקומו המתים לתחייה, לא יקיימו שום מצווה, ועל כך מדבר הבבלי.

ג. על פי החילוק הזה, יישב המהדיר על הריטב"א (נדה ס' כד) קושיה נוספת על שיטתו. הגמרא בסנהדרין (צ"ב) כותבת, שלעיתיד לבוא ניתן תרומה לאהרון הכהן, ולפי פירוש הריטב"א גמרא זו קשה, שהרי מצוות בטלות לעתיד לבוא! התשובה לשאלה זו, מצויה בדברי **התוספות** בפסחים (קיד ד"ה אחד) שכותבים, שמשה ואהרון יתעוררו מתחיית המתים כבר בימות המשיח, וכפי שראינו גם לדעת הריטב"א באותו הזמן יקיימו את כל המצוות, ובאותו הזמן יתנו תרומה לאהרון הכהן (עין הערה¹).

הסברא בשיטתו

מה הסברא בדעת הריטב"א? אפשר להביא שתי אפשרויות:

א. **בחסידות** כתבו (האדמו"ר האמצעי, שער תשובה צז), שבעצם לעתיד לבוא כן נקיים את המצוות, אבל מכיוון שנזדהה עם רצון הקב"ה בצורה מוחלטת, לא נקיים את המצווה כמו מצווים ועושים, אלא כמו שהשמש מאירה את הארץ, בצורה טבעית לחלוטין. אמנם קשה לבאר כך את דעת הריטב"א, מכיוון שהוא סובר שלעיתיד לבוא לא יקיימו כלל את מעשי המצוות.

ב. אפשרות שונה מופיעה **במהר"ל** שכתב בתפארת ישראל (פ"ז), שכל מטרת המצוות לזכר את האדם ואין בהם דבר טוב כשלעצמו. לכן לעתיד לבוא שהאדם כבר יזדכך, שוב לא יהיה צורך במצוות (ועיין בשו"ת הרשב"א החדשות ס' שסו), ובלשון המהר"ל:

"והתבאר לך שאל יאמר האדם שה' יתברך רוצה השחיטה בעצמה, וזהו בודאי רק משום זיכור נפש כמו שבארנו. ולפיכך לעתיד, כאשר השם יתברך יעשה סעודה לצדיקים, לא תהא שום שחיטה כלל. מאחר כי השחיטה היא לצורך האדם, ולעתיד לא יהיה צריך צירוף, כי האדם יהיה אז בשלמות מעלתו."

2. פירוש הרשב"א

לדעת **הרשב"א**, לעתיד לבוא הכוונה בזמן שהאדם מת. לדעת ר' יוחנן מותר בזמן המיתה לעטוף את המת בכלאיים, ואילו לדעת ר' ינאי בזמן שמספידים את המת מותר, אבל לקבורו כך אסור.

מה החידוש בדברי הגמרא לשיטתו? הרי פשוט שכאשר אדם מת הוא לא חייב במצוות! הרשב"א מסביר, שיש סברא לאסור על החיים להלביש את המת בכלאיים, כמו שאסור להכשיל ילד קטן בעבירה (יבמות קיד ע"א). למרות שילד קטן פטור מן המצוות, עדיין אסור להכשילו באיסורים, כך למרות שאדם כבר נפטר ופטור מן המצוות, עדיין יהיה אסור להכשיל אותו בעבירה.

לדעת ר' יוחנן הסברא של הגמרא להשוות בין הכשלת ילד לקטן להלבשת מת בכלאיים נדחתה, לכן מותר להלביש את המת בכלאיים גם בזמן ההספד וגם בזמן המוות. לדעת רבי ינאי לעומת זאת, יש השוואה בין הכשלת קטנים באיסור להלבשת מת בכלאיים, לכן אסור לקבור את המת עם כלאיים.

מדוע לשיטתו מותר להלביש את המת בכלאיים בזמן ההספד? הרי גם בזמן הזה יש בכך איסור! הסיבה לכך היא, שרק ללבוש כלאיים אסור, אבל להעלות כלאיים מותר. לדוגמא: כאשר סוחר בדים מניח בגדי כלאיים על היד שלו, הוא לא עובר איסור, מכיוון שהוא לא מתכוון ללבוש אותם או להינות מהם. הוא הדין בזמן ההספד - הכלאיים רק מונחים על המת, ובלשון **הר"ן**:

"זאת אומרת מצוות בטלות לעתיד לבוא, פירש הרשב"א ז"ל דזמן מיתה נקרא לעתיד לבוא. וכי תימא (ואם תאמר) פשיטא דמצות בטלות מהמת! אין הכי נמי (באמת זה דבר פשוט), ולא בא אלא לומר, שאפילו גדולים אינן מזהרים עליהן וכעניין שאמרו להזהיר גדולים על הקטנים, ולמי שסובר שאין מצות בטלות לעתיד לבוא מותר רק לספדו, דלא אסרה תורה כלאים אלא דרך לבישה הילכך לספדו שאינה אלא לכבודו מותר, אבל לקברו שהוא כעין לבישה אסור (עין הערה²)."

הקשיים בשיטתו

א. **הרשב"א מפרש, שהיה סברא שאסור להלביש מתים כלאיים, כמו שאסור להאכיל ילדים קטנים איסור:** ההשוואה שעושה הרשב"א אינה ברורה, שהרי הסיבה שאסור לתת ילד איסור הוא כדי לחנך אותו, או בגלל שמכניסים בהם רוח טומאה. בכל אופן, שני הטעמים אינם שייכים במת שמופקע לגמרי מקיום המצוות, כך שלא ברור למה שיהיה אסור לחיים להלביש אותו בכלאיים.

ב. **הרשב"א מפרש, שכשאר הגמרא אומרת לעתיד לבוא, כוונתה לזמן המוות:** פירוש כזה קשה, כי לעתיד לבוא משמע שמדובר על תקופה שלימה, ולא על רגע מסוים (זמן המיתה, שבו אסור להלביש את המת כלאיים). הרשב"א עמד על קושיה זו ותרץ, שאפשר לפרש שגם רגע קצר נחשב לעתיד לבוא, אבל זה דוחק. כמו כן, קשה לומר שלעיתיד לבוא הכוונה לזמן המיתה.

מה סברתו

אם כן כפי שראינו, על שיטת הרשב"א יש קשיים משמעותיים, וגם את הקושיה שלו על שיטת הריטב"א אפשר לתרץ בקלות. מדוע בכל זאת הרשב"א בחר לפרש כך? ככל הנראה הסיבה לכך היא, שהרשב"א סובר שהתורה לא תשתנה לעולם ותמיד יקיימו מצוות, לכן למרות שפירושו בסוגיה קשה, הוא מעדיף אותה על פני פירוש הריטב"א.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה שיעוד אנשים יקראו³...

¹ יש שנתנו תירוצים אחרים בשיטת הריטב"א: למשל **המהר"ץ חיות** כתב (שם), שהמצוות יתבטלו לזמן קצר, אבל אחר כך יחזור הצווי (אם כי פירוש זה לא מיישב את דברי הירושלמי, בו כתוב שחמשת חומשי תורה לא יתבטלו לעולם). ר' **אלחנן וסרמן** (קוב"ש ב, טז) הסביר, שחלק מציווי התורה הוא, שהמצוות יתבטלו לעתיד לבוא, כך שבעצם זה לא ביטול דברי התורה, אלא קיום דברי התורה (ועיין **באגרות ראי"ה** א, מד).

² המדרש אומר, שלעיתיד לבוא חזיר יותר באכילה. בעקבות פירוש הריטב"א והרשב"א, אפשר לפרש בשתי אפשרויות. או שבאמת לא יהיה בעיה לאכול חזיר, כי לא יהיה לעתיד לבוא מצוות וכשיטת הריטב"א. או שהחזיר בדרך נס יתחיל לעלות גרה, כך שיהיה לו את כל סימני כשרות והוא יהיה מותר באכילה, וכפירוש **הרשב"א** (ועיין **ברדב"ז** (ב, תתכח) שפירש מדרש זה על דרך הסוד, וכן **בשדי חמד** (ג, ס' ז).

³ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com